

Göblyös Péter

Hubay Jenő eddig ismeretlen levele a Mátyás templom archívumában

2008-ban ünnepelte a zenei világ Hubay *Göblyös Péter ny. radiológus főorvos, egyete-
Jenő (1858–1937) születésének 150. évfor-
dulóját. Hubay, a világhírű hegedűvirtuóz,* *mi magántanár (Budapest).*

a magyar zenekultúra igen tevékeny, sokoldalú egyéniségei közé tartozik. Az elmúlt évben, Sugár Viktor Mátyás templomi hagyatékának kutatása közben fedeztem fel egy eddig ismeretlen Hubay-levelet, melynek kapcsán működésének egyházzenei, ezen belül a Mátyás templomot érintő vonatkozásairól is illő megemlékeznünk.¹

Hubay, saját korának zenefejedelmé, számos kitüntetésben részesült. 1911-ben a Kolozsvári Egyetem választotta díszdoktorának, ettől kezdve használhatta a Dr. Hubay nevet. 1912-ben udvari tanácsosi címet kapott, 1930-ban Corvinkoszorúval tüntették ki, 1935-ben pedig megkapta az I. oszt. Érdemkeresztet.² Ez utóbbihoz gratulált Sugár Viktor (1872–1942), a templom akkori karnagya, amire a most előkerült levélben válaszolt Hubay. A kisalakú, kemény, fehér papírlapra írógéppel írták le a szöveget, és azt Hubay csak aláírta. A rövid levél szövege a következő:

Budapest, II. Margitakpart 11. 1935. február 27.

Igen Tisztelt Barátom,

A Budavári Koronázó Mátyás templom Ének- és Zenekara nevében kitüntetésem alkalmából hozzám intézett megtisztelő üdvözlő leveléért és a jókívánságokért fogadják kérem mindannyian legbensőbb, leghálásabb köszönetemet.

Tisztelő kész híve

Hubay Jenő

A levél hivatalosan udvarias hangja nem enged arra következtetni, hogy Hubay és Sugár között különösebb barátság lett volna, inkább csak munkakapcsolatban lehettek. Erre utal a „Barátom” megszólítás ellenére magázó fogalmazás és a kimérten udvarias hangnem.

A levél további érdekességei: Hubay a dátumhoz lacímét is mellékelte. Ez az a Hubay-palota volt, melynek Fő utcai frontján (Fő u. 21.) emléktábla hirdeti Hubay emlékét. Ebben a palotában Hubay rendszeresen magas színvonalú házi hangversenyeket rendezett, s ezeket gyakran a Rádió is közvetítette. A palota vidám táncmulatságok színhelye is volt.

¹ A levelet a Mátyás templom archívuma őrzi (jelzet n.).

² MOLNÁR Imre: *A magyar muzsika könyve*. Budapest 1936. 401.

Érdekes, hogy a megszólítást nem a magyar helyesírás szerint, felkiáltójellel, hanem az angolszász helyesírásban szokásos vesszővel fejezte be.

Hubay nemcsak Sugár Viktorral, hanem a Mátyás templommal is kapcsolatban állt; ez alig néhány, viszont mindig jelentős alkalommal lezajlott eseményre korlátozódott.

1911. október 21-én, szombaton Liszt születésének 100. évfordulójáról a Koronázási mise előadásával emlékeztek meg. A művet —mint korábban is— a Mátyás templom muzsikusainak mellőzésével az Operaház tagjai adták elő, a főszereplők az Operaház kiváló, vezető művészei voltak. *Szikla Adolf*, az egykori Bruckner-tanítvány, az Operaház legjobb karnagyainak egyike vezényelt. *Noseda Károly*, az egykori Erkel-tanítvány (ekkor már az Operaház karigazgatója és a Szervita templom karnagya) orgonált. Az énekszólókat fiatal, de máris világhírű énekesek adták elő: *Sándor Erzsí* (az egyetlen magyar énekesnő, akit később „császári és királyi kamaraénekesnő” címmel tüntettek ki) énekelt a szopránszólót. *Marschalkó Rózsi* volt az alt szólista, férje, *Székelyhidý Ferenc* pedig a tenor szólót énekelt. Később mindketten Bartók és Kodály dalainak előadásával szereztek érdemeket. A basszus szólót *Venczell Béla* adta elő, aki az Operaház akkori repertoárján szereplő operák összes basszus szerepét elénekelte, emellett később hosszabb ideig a Mátyás templom szólistája is volt. A hegedűszólót *Hubay* játszotta. Különös, hogy *Vavrincez Mór*, a templom akkori karnagya, aki működéséről részletes és pontos munkanaplót vezetett (sajnos, ennek ma csak töredéke lelhető fel), a mű előadását és a szereplők nevét megemlíttette, de *Hubay* nevét nem jegyezte fel, s ezt csak később, *Sugár Viktor* írta be piros ceruzával, amit kézjeggyével is megerősített.³ Az előadás valószínűleg mise keretében folyt le, mert *Vavrincez* feljegyzései szerint Liszt Ave Mariája is elhangzott, de csak a szólókvartett előadásában.

1915. május 12-én, szerdán —amikor az I. világháború már javában folyt— jótékony célú hangverseny volt a Mátyás templomban a hadba vonult hátramaradt családtagjainak támogatására, „Augusztá főhercegnő ő császári és királyi fensége, valamint Dr. Csernoch János bíboros, Magyarország hercegprímása legmagasabb védnöksége alatt.” Ezen a kor leghíresebb magyar és külföldi előadóművészei működtek közre: *Hermann Jadlowker* porosz kamaraénekes, *Sándor Erzsí*, *Szemere Árpád*, az Operaház vezető énekes, később főrendezője és *Hubay Jenő*. *Sugár Viktor* orgonakísérőként és orgonaművek előadásával is részt vett a hangversenyen. *Hubay* három művet adott elő: Bach Airjét, saját Gyászindulóját és Goldmark Airjét. A Bach-művet az akkori vezető karnagy, *Sztojanovits Jenő* vezényletével a templom vonószzenekara kísérte, a másik két művet *Sugár Viktor* kísérte orgonán. Goldmark Airje a Hegedűverseny lassú tételének felel meg, és *Hubay* nagyvonalúságára, megfellebbezhetetlen tekintélyére és befogadó szemléletére jellemző, hogy a Mátyás templomban Goldmark művét játszotta. A hangversenyen *Sztojanovits Jenő* szerző-

³ VAVRINECZ Mór: *Munkanapló*. VII. kötet. 1909–1914. jelzet n., o. n.

ként is szerepelt: Jadlowker az ő művét, az Ave maris stellát is elénekelte, zenekari kísérettel, a szerző vezényletével.⁴

Hubay 1916. december 30-án, szombaton, IV. Károly király koronázási szertartásán is (mely az utolsó koronázás volt a templomban) Liszt Koronázási miséjének hegedűszólóját játszotta, nem kevésbé híres közreműködőkkel. Sztojanovits Jenő vezényelt, Sugár Viktor orgonált, a szólókat ismét Sándor Erzs, Durigo Ilona —aki ekkor még pályája kezdetén volt, de később világhírű énekesnő lett és a legnagyobbakkal együtt lépett fel (Bach Máté-passiójában való fellépését Mengelberg vezényelte, és erről az előadásról hanglezem is készült)—, Szügyi Kálmán, az Operaház vezető tagja, egyben a templom rendszeres szólistája és Vermes Jenő, az énekkar szólistája énekelte. A hegedűszólót Hubay játszotta, Sugár feljegyzései szerint Sztojanovits nem teljes megelégedésére. A fennmaradt néhány, ekkor használt zenekari szólamból kiderül, hogy Hubay nem a teljes szólót játszotta: a Benedictus nagy hegedűszólóját jelentősen megrövidítették, ez a szólamokban „+von – bis+” jelzésekkel szerepel. Az első 3 ütem után 28 ütemet kihagytak, és a darab egy átvezetés után csak az ének-szólisták belépésénél előírt „etwas bewegter” (kissé élénkebben) jelzésű rész előtti 2. ütemnél folytatódott. Ezzel magyarázható Sztojanovits Hubaynak szóló megjegyzése, melyet Sugár idéz: „Kérlek, hová sietsz?” Hubay valószínűleg nem a Sztojanovits által megadott és az énekesek által átvett ütemben játszott. A Liszt-misének ekkor csak ordináriumtételeit játszották, a graduále és az offertórium elmaradt.⁵

1917. április 16-án, hétfőn egyházzenei hangverseny keretében ismét előadták a művet, Sztojanovits vezényelt, Sugár orgonált. A szólókat a templom szólistája, Gergelyi Erzsébet, Budanovits Mária (az Operaház későbbi kiválósága) és Szügyi Kálmán énekeltek. A basszus szólista nincs feltüntetve, és Hubay neve sem szerepel. A hangverseny valószínűleg jótékony célú lehetett, mert Prohászka Ottokár, a szentéletű székesfehérvári püspök és kitűnő szónok mondott bevezetőt. Ismerve Hubay önzetlen segítőkészségét és a hangverseny protokolljelleget, valószínű, hogy Hubay játszott, de erre egyértelmű bizonyíték egyelőre nem áll rendelkezésre. A basszus szólista neve sincs jelezve, de elképzelhető, hogy a basszus szólót vezénylés közben maga Sztojanovits énekelte, amint ezt máskor is megtette.⁶

Hubay 1920. december 6-án ugyanezt játszotta a templomban.⁷ Liszt miséje ünnepi hangverseny keretében hangzott fel, Hubay, Sándor Erzs, Marschalkó Rózi és Székelyhidý Ferenc, tehát a királykoronázás közreműködőinek részvé-

⁴ SUGÁR Viktor: *Munkanapló*. VIII. kötet. 1915–1916. jelzet n., o. n.

⁵ Uo. o. n.

⁶ Uo. o. n.

⁷ Gombos László, az MTA Zenetudományi Intézete munkatársa, a Hubay Archívum vezetője szíves közlése alapján (a Mátyás templomban erről nem lelhető fel dokumentum). Gombos László azt is megjegyzi, hogy Hubay szerette a Mátyás templomot, palotájából gyakran sétált fel a várba a Koronázó Főtemplomhoz, ahová diadalmas ünnepi szereplések kellemes emlékei fűzték.

telével. Bár erre adat nincs, valószínűleg *Sugár* vezényelt, *Sárkány Sándor* orgonált, a basszusszólót azonban valószínűleg *Rezik Béla*, a templom szólistája énekelt, aki a Liszt-mise két előző, 1920. augusztus 22-i és 29-i, tehát egymás után két vasárnap következő előadásának is szólistája volt. *Sugár* jelezte, hogy a hegedűszólót mindkét liturgikus alkalommal *Foglár Krisztina* játszotta. A zenekar nem volt teljes, csak vonósokból állt, és *Sugár* felkérésére *Sárkány* a fúvás szólamokból állított össze orgonakivonatot. A decemberi hangverseny azonban minden bizonnyal már a teljes zenekar szerepelt.

Liszt születésének 121. évfordulóján, 1932. október 22-én díszhangversenyt rendeztek műveiből Zeneakadémián.⁸ Ekkor a Koronázási mise Benedictusát is előadták, *Hubay* hegedűszólójával, *Sugár* vezényletével, a Mátyás templom énekkara és a Budapesti Hangversenyzenekar közreműködésével. A szólisták neve nem ismeretes.

Egy kivétellel ezek a biztos adatok. Feltételezhető, hogy *Hubay* Liszt Koronázási miséjének egyéb előadásain is közreműködött, így 1892. június 8-án, *Ferenc József* koronázásának 25 éves évfordulóján, 1896. május 3-án, a milleniumi ünnepségeket megnyitó ünnepi misén és 1907. június 8-án, a koronázás 40. évfordulója alkalmából mondott szentmisén. Ez annál is inkább valószínű, mert mindegyik alkalommal az Operaház társulata működött közre, *Sugár* adatai szerint 1892-ben és 1896-ban *Erkel Sándor* vezényletével.⁹

Bár az ismertett levél csupán szerény adalék *Hubay* életrajzához, de egyik értékes bizonyítéka a Mátyás templom sokszínű, magas színvonalú zenei életének.

Ezúton fejezem ki hálás köszönetemet *Gombos László* úrnak, a MTA Zenetudományi Intézete munkatársának, a *Hubay* Archívum vezetőjének, az adatok átengedésével nyújtott önzetlen és lekötőlegzően jóindulatú segítségért.

⁸ *Gombos László* szíves közlése.

⁹ *SUGÁR* Viktor: *A Nagybaldogasszonyról nevezett Budavári Koronázó Főtemplom (Mátyás-templom) épülete, egyházi zenéje és orgonái a múltban és a jelenben*. Budapest 1932. 10.